

JOSÉ MARÍA PÉREZ COLLADOS I TOMÀS DE MONTAGUT
I ESTRAGUÉS (DIR.), *LOS JURISTAS CATALANES Y EL ESTADO
ESPAÑOL*, MADRID I BARCELONA, MARCIAL PONS, 2017, 413 P.¹

Els professors Pérez Collados i Montagut Estragués ens presenten aquest nou volum de la col·lecció «Càtedra de Cultura Jurídica», que dirigeix Jordi Ferrer Beltrán i publica la prestigiosa editorial Marcial Pons.

Malgrat el seu títol, l'obra comença a l'edat mitjana, en la Catalunya medieval, i arriba fins al segle XIX, amb la inclusió de l'Estat espanyol en el conjunt dels nous corrents liberals. I el subjecte de l'obra, el jurista català, al qual es refereixen els diferents treballs que inclou l'edició, segueix l'evolució del règim jurídic que regeix Catalunya al llarg dels segles.

Pérez Collados, autor de l'extensa introducció que inicia la publicació, assenyalava que l'obra pretén, per una banda, descriure el paper del jurista en el si de la societat catalana i, per l'altra, iniciar el procés de creació de l'Estat i la relació que s'estableix entre ambdues parts. D'aquesta manera, Pérez es remet al *ius commune* i al paper dels juristes altmedievals que serveixen a la construcció de les noves monarquies europees creant una nova estructura juridicopolítica que posa en relació el passat jurídic que constitueix el dret romà i els *iura propria* nacionals. Una vinculació que es vol estrènyer sobretot per a recuperar i assumir un dret antic que recordava un passat gloriós, pròsper i just com devia ser l'Imperi romà. I aquesta feina ingent dels juristes medievals europeus dona lloc als diversos ordenaments jurídics europeus. Un procés de totes maneres contradictori, ja que, quan els juristes dissenyen les noves estructures de poder, ho fan entorn de la figura del príncep segons la configuració de l'emperador romà: així, els nous monarques assumeixen l'*auctoritas* pròpia de l'emperador i esdevenen nous emperadors en els seus dominis.

La conseqüència immediata és que apareix un nou concepte de llei que s'acaba imposant (la llei del príncep), en perjudici d'altres històriques i romanes per excel·lència, com ara la jurisprudència dels juristes; de manera que els juristes, malgrat que coexisteixen amb les fonts oficials, finalment al segle XIX, amb la formació del nou Estat, perden la seva autoritat i acaben desapareixent com a font creadora del dret, ja que redueixen el seu àmbit d'actuació només a la pràctica del dret. En paraules de Pérez, «a comienzos del siglo xx y en la medida en que la maquinaria estatal se desarrolla, la concepción teórica de la figura histórica del jurista irá perdiendo vida, llegando a quedar convertida, en época contemporánea, en la piel seca de un ser que mudó a otra parte, que ya no está».

Albert Estrada-Rius ha escrit el capítol «El jurista y el poder público en la Cataluña medieval», on ens mostra la presència fonamental del jurista i la seva contribució

1. Col·lecció «Cátedra de Cultura Jurídica».

essencial al pensament polític i a la construcció i el funcionament del dret públic i de les institucions de govern, legislatives i judicials, de la Catalunya baixmedieval. Uns juristes formats en el dret comú i que ocupen i exerceixen càrrecs, funcions i professions en l'àmbit jurídic: advocats, notaris, jutges, professors, consellers, escrivans, etc. Hi tenen una participació completa, de manera que ells tenen una intervenció bàsica i fonamental en la producció del dret i de les institucions del país, i després també en el seu desenvolupament. Diversos personatges apareixen en aquestes línies, alguns més coneguts que altres: Bernat d'Olzinelles, Arnau de Morera, Joan Ferran Munió, Burguet de Sarrià, Jaume Callís, Joan de Cruilles, Tomàs Mieres, Guillem de Vallseca, Pere Despens, Narcís de Sant Dionís, i un llarg etcètera.

A continuació, Josep Capdeferro, en el capítol «Los juristas catalanes durante la monarquía hispánica», tracta dels perfils i les activitats dels juristes de la Catalunya moderna fins al 1716 (quan té lloc l'aparició del Decret de Nova Planta de la Reial Audiència de Barcelona, de Felip V). I ho fa ocupant-se particularment de Miquel Sarrovira, Lluís de Peguera, Jaume Càncer, Salvador Fontanet, Jeroni Pujades, Josep Ramon, Joan Pere Fontanella, Joan Pau Xetmar, Acaci Antoni de Ripoll i Miquel Calderó. En tot cas, cal ressaltar que aquest període històric coincideix amb la unió dinàstica de les corones de Castella i d'Aragó, la qual cosa comportarà l'absentisme regi del Principat, que a la vegada reforçarà la funció de la jurisprudència de la Reial Audiència. Aquesta jurisprudència és fruit del maridatge, com diu l'autor, de jutges i advocats sobre la base de la doctrina dels autors del *ius commune*. I en la seva exposició, Capdeferro es refereix, finalment i en relació amb Calderó, al Tribunal de Contrafaccions, constituït a principis del segle XVIII (Corts de 1701-1702) amb l'objectiu especial de controlar la legalitat de l'actuació de les institucions públiques i en el qual tenien un paper molt rellevant els juristes del moment.

Per la seva part, Sebastià Solé és autor del capítol «Juristas catalanes del siglo XVIII. Ramon L. de Dou i Bassols». L'autor comença remetent-se a juristes que exerciren i escrigueren obres doctrinals a la darrerria del segle XVII i la primera del XVIII, abans de la promulgació del Decret de Nova Planta el 1716. No en fa una llista exhaustiva, sinó sols dels que al seu entendre més van influir políticament i jurídicament en aquell període de la història de Catalunya: Cristòfol de Potau, Pere d'Amigant, Francesc Grases, Miquel Calderó, Domènec d'Aguirre, Joan Francesc de Verneda, Ramon de Vilana i Narcís Feliu de la Penya. Tot seguit ja s'esmenten els juristes que exerceixen en temps de la Nova Planta: Josep Alòs i el seu fill, Joan Francesc Alòs, Francesc Ametller, Salvador Prats i el seu fill, Francesc Prats, Josep Ventura Güell, Josep Finestres, Francesc Romà, Manuel Sisternes, Antoni de Capmany i Ramon Llätzer de Dou. I ja en la que, de fet, és la tercera part del seu treball, Solé dedica un espai a Dou i la seva obra, la seva relació doctrinal amb el seu mestre, Finestres, i la seva actuació a les Corts de Cadis.

Remedios Morán escriu el capítol «Ramón Lázaro de Dou y de Bassols. Una aproximación historiográfica a sus *Instituciones de derecho público general de Es-*

paña, con noticia del particular de Cataluña». En un text breu, Morán lamenta l'oblit que han patit Dou i la seva obra en la historiografia, poc llegida i estudiada; això, malgrat les importants aportacions que feu per a la reforma i el desenvolupament de l'Estat i la seva adaptació als nous corrents polítics del segle XIX, fent prevaler aspectes fins aleshores considerats marginals, com l'economia, la població, la hisenda pública o l'organització municipal, sens perjudici de les seves consideracions entorn del dret civil i els particularismes vigents, com el català.

Segueix Tomàs de Montagut amb «Ignasi Santponç (1785-1846) y el derecho público español». Professor de la Universitat de Barcelona, Santponç ensenyava la nova assignatura de Principis de la Legislació Universal, centrant-se en l'origen del poder i de l'autoritat sobirana, la forma dels governs, els impostos i el dret administratiu. A més, fou oficial i secretari de l'Ajuntament de la seva ciutat, així com de les Corts espanyoles. A partir d'aquesta visió pràctica del dret públic, Montagut destaca que el nostre autor promou la reforma del dret públic espanyol per a sotmetre'l a l'imperi del dret i de la llei, i s'inspira, entre d'altres, en el dret públic català històric i especialment en el seu règim parlamentari.

Stephen Jacobson, per la seva part, en el capítol «Los abogados catalanes, la revolución liberal y el estado constitucional», es refereix a la relació dels advocats catalans amb la Il·lustració i la revolució liberal del segle XIX, i distingeix dos grups perfectament identificables de professionals: els conservadors i els liberals. Dos grups que s'identifiquen segons la formació rebuda: els formats a la Universitat de Cervera, amb personatges com Ramon de Dou, i els formats a la Universitat de Barcelona, entre els quals destaca el seu primer rector, Domingo Vila. Tots dos juristes tenen orígens familiars, socials i polítics diferents. Després Jacobson s'ocupa d'altres advocats que destaquen en els períodes polítics coneguts com la Dècada Ominosa i el Trienni Liberal, i acaba amb la conclusió que en conjunt l'advocacia catalana esdevé molt conservadora malgrat la consolidació de l'estat liberal.

Albert Balcells continua amb «Enric Prat de la Riba y la Mancomunidad de Cataluña». Balcells, sens dubte un dels autors que millor coneix Prat de la Riba, destaca la seva important aportació al dret públic català des d'un vessant teòric i també, i sobretot, pràctic amb la Mancomunitat de Catalunya, una federació de les quatre diputacions provincials catalanes instaurada el 1914 i, en si, l'única reforma territorial de l'Estat espanyol en el règim de la restauració monàrquica del 1874. El capítol del nostre volum explica el procés de creació d'aquesta nova institució i les seves competències fins a la seva desaparició el 1925.

Jaume Ribalta escriu el capítol «Autonomía y legislación durante la Segunda República en Cataluña. La actividad de la "Comisión Jurídica Asesora" de la Generalitat republicana». Amb la recuperació de l'autogovern, la nova Generalitat instaurada durant la Segona República Espanyola, amb el reconeixement de certa potestat legislativa, crea ben aviat un òrgan consultiu. És el cas de la Comissió Jurídica Assessoria, que rep l'encàrrec de desenvolupar i actualitzar el dret català públic i privat.

Ribalta descriu el procés de creació d'aquesta nova institució pel Govern, després de l'aprovació de l'Estatut d'autonomia i que s'inicià amb el Decret de 24 d'octubre de 1932. Així mateix, refereix quina fou l'obra legislativa de la Comissió durant els seus quatre anys d'existència i funcionament, de la qual el nostre autor descriu i comenta particularment diverses lleis entre les quals destaquen les següents: l'Estatut intern de Catalunya, també conegut com a Constitució de Catalunya, sobre el funcionament de les institucions catalanes (1932); la Llei de majoria i habilitació d'edat (1933); la Llei municipal de Catalunya, de regulació del règim local (1934); la Llei del Tribunal de Cassació de Catalunya, per la qual s'ordena l'exercici de la jurisdicció (1934); la Llei de contractes de conreu, que en ser declarada inconstitucional va provocar els fets del 6 d'octubre de 1934; la Llei sobre la capacitat jurídica de la dona i dels cònjuges (1934); la Llei reguladora de la procuradoria de Catalunya (1936); la Llei de successió intestada (1936), etcètera. Ribalta acaba amb la derogació, l'any 1938, de l'Estatut del 1932 i de tota l'obra legislativa de la Comissió Jurídica Assessora i del Parlament de Catalunya.

Per la seva part, Antoni Jordà escriu precisament el capítol «Los juristas catalanes en la redacción del "Estatut" de 1932», on es refereix a la participació en els debats a les Corts espanyoles sobre el projecte d'Estatut del 1932 dels diputats representants dels partits catalanistes, com la minoria catalana present a la cambra espanyola. Però prèviament esmenta diversos juristes que informen i opinen sobre el projecte de Núria que es presenta i el nou Estatut que es debat: Amadeu Hurtado, Francesc Maspons Anglasesell i Eduard Llorens Clariana (allunyat dels altres en els seus plantejaments). I, un cop fetes les consideracions oportunes sobre el pensament d'aquests juristes, Jordà descriu el debat a les Corts sobre l'Estatut de Núria, aprovat en referèndum el 1931 i molt retallat després.

Joaquim Ferret se centra en la figura de Josep Maria Pi i Sunyer a «La adaptació al itinerario cambiante: José María Pi Sunyer». Ferret ens presenta una breu biografia de Pi i Sunyer, nascut el 1889 i testimoni directe de la vida política catalana fins a la seva mort el 1984, des dels diferents llocs que ocupa en la vida política catalana a l'Administració municipal de Barcelona i a la Universitat de Barcelona (com a catedràtic de Dret Administratiu i degà de la Facultat de Dret), sense oblidar la seva activitat com a advocat i degà del Col·legi barceloní, i la seva vinculació estreta a diferents institucions socials i culturals de la Ciutat Comtal, com el Gran Teatre del Liceu o l'Institut d'Estudis Nord-americans.

Segueix Alfons Aragoneses amb «Un proyecto jurídico del franquismo: la Compilación de derecho civil y sus juristas». Abolits l'Estatut d'autonomia del 1932 i tota l'obra legislativa del Parlament català i la jurisprudència del seu Tribunal de Cassació, per a l'autor es recupera durant el franquisme l'antic dret civil català en la vella tradició que encarnaven particularment Duran i Bas i la seva escola jurídica. A partir de les seves breus consideracions, Aragoneses conclou que el dret català posterior i fins a la Transició democràtica és d'encuny franquista. Es tracta, en definitiva, d'una nova

etapa jurídica per a Catalunya, que s'aprecia fins i tot i de manera molt significativa en la *Revista Jurídica de Cataluña*, que castellanitza inclús el seu títol. Això no obstant i malgrat el nou moment polític, no sols es recupera la vella tradició, sinó que, a més, es reivindica la foralitat com la seva màxima expressió, encara que des de la perspectiva de la Restauració i del pensament catòlic de l'antiga Lliga Regionalista. Aquesta reivindicació, acceptada pel règim anterior, es posa de manifest en el Congrés de Dret Civil que té lloc el 1946 a Saragossa, on tenen una intervenció rellevant els juristes catalans i a partir del qual s'inicia el procés d'elaboració i aprovació de la Compilació de dret civil de Catalunya, que culmina el 1960. Hi participen juristes com Ramon Roca-Sastre, Josep M. de Porcioles, Ramon Faus, Lluís Duran, Joan Maluquer, Antoni M. Borell, Maurici Serrahima, Ramon Coll, Joan Martí, etcètera.

I, per acabar, Marc Carrillo és autor del capítol «Los juristas de la Constitución de 1978 y de la autonomía política de Cataluña», on constata que els juristes catalans que intervingueren en l'elaboració de la Constitució espanyola del 1978, s'havien format a la Universitat de Barcelona. També fa palès que ho feren d'acord amb els principis d'un dret polític que ignorava pràcticament la tradició constitucionalista espanyola en la conjuntura del règim franquista, i es limita a explicar i interpretar el règim característic dels sistemes propis de les democràcies occidentals de l'època. Després de referir-se als canvis que es produeixen en els plans d'estudis de les universitats espanyoles introduint modificacions importants en l'ensenyança de l'assignatura de Dret Constitucional per catedràtics com Manuel Jiménez de Parga i Josep A. González Casanova, Carrillo es refereix a Jordi Solé Tura, Josep A. González, Isidre Molas, Miquel Roca i Carles Viver Pi-Sunyer. De tots ells destaca la seva aportació al dret públic espanyol participant en l'elaboració de la Constitució del 1978 i, després, en la dels estatuts d'autonomia de Catalunya, en major o menor grau, el 1979 i el 2006. El capítol inclou una ressenya acadèmica i bibliogràfica de cada un.

En definitiva, al llarg d'aquest volum es posa de manifest l'aportació dels juristes catalans, superada ja la baixa edat mitjana, a la conformació de la monarquia hispànica i, després, de l'Estat espanyol fins als nostres dies. Es tracta d'un treball ingent de síntesi, de gran interès historiogràfic.

Josep Serrano Daura

Universitat Internacional de Catalunya